

m overal volgde

buitengewoon schrijnend, omdat ze Heiner in een onmogelijke situatie plaatst. Wil hij echt van Lena kunnen houden, dan zal hij zich moeten committeren aan het heden, wat hij zou beschouwen als een verraad aan de gestorvenen. En wat moet Lena doen? Ze houdt van Heiner – hun liefde is zuiver beschreven, vol details, en niet-sentimenteel van toon – ook al weet ze dat elke toekomst met hem problematisch zal zijn. Maar aan de andere kant: met de permanente aanwezigheid van Heiners schaduw, zijn tweelingbroer, valt moeilijk te leven. Heiner voelt haar verdriet, maar kan niet anders leven dan hij doet.

—

Angst is een deel van het leven na Auschwitz. Monika Held durft gevoel toe te staan, ze durft twee bange mensen elkaar te laten liefhebben

In een brief aan een vriend met wie hij het kamp heeft overleefd (een vriendschap sluiten met een buitenstaander lukt hem niet) schrijft Heiner: 'Beste vriend, wat bepaalt ons denken, voelen en handelen sterker: het heden of het verleden? Zijn daar inzichten, artikelen, boeken over bekend of is het een beslissing die ieder voor zichzelf moet nemen? Ik heb de indruk dat jij voor ons verleden een fatsoenlijk graf hebt gedolven dat je kunt bezoeken, onderhouden en weer verlaten. Terwijl ik gearmd met een spook rondloop waar ik mensen mee

op de vlucht jaag. Ik vind geen graf voor dit spook en om eerlijk te zijn, ik wil het ook niet begraven.' Heiner kan niet zonder zijn schaduw, en juist daarom zal hij altijd eenzaam blijven.

De door Heiner herinnerde oorlogsverschrikkingen zijn krachtig beschreven, zonder effectbejag, een moeilijke opgave voor een schrijver, zo bleek ook weer in 2014, in Martin Amis' liefde-in-Auschwitz-boek *Het interessegebied*: het is kennelijk moeilijk om je als schrijver niet te laten meeslepen door het groteske karakter van Auschwitz. In Amis' gruwelijke beschrijvingen klinkt soms een merkwaardig genoegen door; alsof hij boven alles niet afgeschrikt wilde worden, een jongetje dat schreeuwt om maar niet bang gevonden te worden.

Angst die blijft

Monika Held is niet bang, zelfs niet voor angst. Angst is een deel van het leven na Auschwitz. Ze durft gevoel toe te staan, ze durft twee bange mensen elkaar te laten liefhebben. De boektitel is daarom wrang. Angst is nu juist wat Heiner op de been heeft gehouden, angst om te sterven, angst om te vergeten. De angst verdwijnt pas werkelijk wanneer alle herinneringen aan toen zijn vervlogen, wanneer Heiner sterft.

Nu de angst is verdwenen laat ons zien dat liefhebben, leven, getuigen en schrijven na Auschwitz handelingen zijn die niets barbaars in zich hebben. Ze vertegenwoordigen het enige juiste antwoord op Adorno's vrees. Het zou pas werkelijk barbaars zijn om na Auschwitz ook het dichten te laten sterven.

© SHUTTERSTOCK / COLLAGE DEMORGEN

Monika Held,
Nu de angst is verdwenen,
Cossee, 256 p.,
19,90 euro.